

Osmanlı'da Yönetim ve Savaş

Hakan Yılmaz, Nurfeddin Karaman, Refik Arıkan, Vedat Turgut,
Ahmet Aydın, Selçuk Demir, İbrahim Etem Çakır, Mehmet İnbaşı,
Ertan Gökmen, Ömür Yazıcı Özdemir, Gülay Tulasoğlu,
Paris Tsekouras, N. Zeynep Yelçe, Ela Bozok, Şenay Öztürk Yılmaz,
Ömer Faruk Can, Somer Alp Şimşeker, Ulvi Keser

Editörler: Mehmet Yaşar Ertaş & Hâcer Kılıçaslan

Osmanlı'da Yönetim ve Savaş

Hakan Yılmaz, Nurfeddin Karaman, Refik Arıkan, Vedat Turgut,
Ahmet Aydın, Selçuk Demir, İbrahim Etem Çakır, Mehmet İnbaşı,
Ertan Gökmen, Ömür Yazıcı Özdemir, Gülay Tulasoğlu,
Paris Tsekouras, N. Zeynep Yelçe, Ela Bozok, Şenay Öztürk Yılmaz,
Ömer Faruk Can, Somer Alp Şimşeker, Ulvi Keser

Editörler:

Mehmet Yaşar Ertaş & Hâcer Kılıçaslan

OSAMER
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
OSMANLI ARAŞTIRMALARI MERKEZİ

Mahya Yayınları 56

Osmanlı'da Yönetim ve Savaş

"Bu kitapta yer alan metinler, 14-17 Ekim 2015 tarihinde Sakarya Üniversitesi, Osmanlı Araştırmaları Merkezi (OSAMER) tarafından düzenlenen, Uluslararası Osmanlı Araştırmaları Kongresi'nde sunulan tebliğlerden seçilerek hazırlanmıştır"

Yayına Hazırlayanlar

Mehmet Yaşar Ertaş & Hâcer Kılıçaslan

Kapak Tasarımı / Sayfa Düzeni

stepajans@stepajans.com

Baskı / Cilt

Step Ajans Rek. Matbaacılık Tan. ve Org. Ltd. Şti.
Göztepe Mah. Bosna Cad. No:11 Bağcılar/İstanbul
Sertifika No: 12266 T (0212) 446 88 46

1. Baskı, İstanbul, Kasım 2017
ISBN 978-605-5222-50-5

© Mahya Yayıncılık, 2017

Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayıncının yazılı izni olmaksızın çoğaltılamaz.

Mahya Yayıncılık ve Eğitim Hizmetleri San. ve Tic. A. Ş.
Karagömrük Mh. Adnan Menderes Vatan Bulvarı No: 76/29 Fatih/İstanbul
Sertifika No: 21182 T (0212) 531 25 25
info@mahyayayincilik.com.tr

İÇİNDEKİLER

7	93
<i>Sunuş</i>	İbrahim Etem Çakır
	Karahisar-i Şarkî Kazâsı'nda İdarî ve Askerî Yapı: XVI-XVII. Yüzyıl
9	
<i>Giriş</i>	117
17	Mehmet İnbaşı
Hakan Yılmaz	XVIII. Yüzyılın İkinci Yarisında Rumeli Eyaleti ve İdarecileri
Seyyid Kâsım El-Bağdâdî ve Seyâhat-nâme'sinin Kuruluş Devri Osmanlı Tarihi Açısından Önemi	135
41	Ertan Gökmen-Ömür Yazıcı
Nurfeddin Karaman-Refik Arıkan	Özdemir
Osmanlı Aşiretinin Göçbeliği ve Göç Yolları	Ayniyat Defterlerinde Aydın Vilayet ve Mülhakatının İdari, Adli, Sosyal ve İktisadi Durumu
57	171
Vedat Turgut	Gülay Tulasoğlu
Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu ve Batı Anadolu'nun Türkleşmesi Meselesi Üzerine	The Restoration of The Bridge Across The Vardar (Axiós) near Salonica in 1837
73	181
Ahmet Aydın-Selçuk Demir	Paris Tsekouras
XVI. ve XVII. Yüzyıllarda Pasin Sancağı'nın İdari ve Askerî Yapısı	The Ottoman-Venetian War of 1499-1503 in The Diarii of Marino Sanuto

191	N. Zeynep Yelçe Sanuto'nun Günlüklerinde Osmanlı Sefer Haberleri ve Söylentileri: 1532 Alman Seferi	237	Ömer Faruk Can Zübdetü'l-Hakâyık Neyi Anlatır: Saray ve 93 Harbi
205	Ela Bozok Doğu Akdeniz'deki Venedikli Tüccarların Suriye ve Mısır'ın Fethi Karşısında İzlenimleri ve Tepkileri	251	Somer Alp Şimşeker Ekonomik Topyekûnlaşma ve İttihad ve Terakki
221	Şenay Öztürk Yılmaz 1768-74 Osmanlı-Rus Savaşı'nda Osmanlı Ordusu (Edremid 1767-71 Tarihli Şer'iyye Siciline Göre)	271	Ulvi Keser Birinci Dünya Savaşı Sürecinde Akdeniz'de İstihbarat Faaliyetleri ve Osmanlı Mevcudiyeti
		313	Dizin

SANUTO'NUN GÜNLÜKLERİNDE OSMANLI SEFER HABERLERİ VE SÖYLENTİLERİ: 1532 ALAMAN SEFERİ

N. Zeynep Yelçe*

10 Mayıs 1532 günü Urbino Dükü Francesco Maria della Rovere ile Venedik Doçu Andrea Gritti sohbet etmektedirler. Sultan Süleyman'ın 25 Nisan'da ordusuyla birlikte İstanbul'dan ayrıldığından henüz haberdar olmayan ikilinin sohbet konuları arasında Osmanlı ordusunun o sene sefere çıkıp çıkmayacağı da vardır. Dük, sultanın sefere çıkacağına ve bunun için büyük hazırlıklar yaptığına emindir. Emin olamadıkları şey ise seferin hedefinde Viyana mı yoksa Alman toprakları mı olduğudur.^[1] Bu konuşmayı Venedikli devlet adamı Marino Sanuto'nun [öl. 1536] 1496-1533 yılları arasındaki dönemi kapsayan günlüklerinden öğreniyoruz.

Venedik asilzadelerinden olan Sanuto, pek çok devlet görevinde bulunmuş; bu sayede meclislerde görüşülenler, resmi belgeler, resmi yazışmalar; elçi raporları gibi birçok kaynağa erişim imkânı bulmuştur. 1533 yılında kendisine Venedik arşivlerine erişim izni de verilmiştir.

---

* Sabancı Üniversitesi, Temel Geliştirme Programı Öğretim Görevlisi (zeynepyelce@sabanciuniv.edu).

Bu çalışma, TÜBİTAK 1001 Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Projelerini Destekleme Programı kapsamında yürütülmekte olan 113K655 numaralı "Onaltıncı Yüzyılın İlk Yarısında Akdeniz Haber Trafikinde Osmanlı İmparatorluğu (AHTO)" projesi kapsamında yapılmıştır.

[1] Sanuto, *Diarii*, 56:171-73.

Hayatı boyunca Venedik Cumhuriyeti resmi tarihçisi olma hevesi güden Sanuto bu arzusuna nail olamamakla birlikte, yaklaşık 40.000 sayfa tutan günlükleri ile pek çok tarihçinin yapamadığı bir şey yapmış ve kendi dönemine dair paha biçilmez bir bilgi kaynağı bırakmıştır.^[2]

Sanuto'nun günlüklerindeki kayıtlar diplomatik yazışmalardan meclis toplantılarına, gündelik sokak dedikodularından eş dost mektuplarına, ticari meselelerden savaşımlara kadar geniş bir yelpaze içerir. Kaynakları resmi devlet görevlileri olduğu kadar sokaktaki insanlar, dünyanın dört bir yanından gelen tacirlerin ve gemicilerin anlattıkları, muhtelif ülkelerde yaşayan Venediklilerin resmi ya da şahsi mektupları, şu ya da bu sebeple yollara düşen erkeklerin ve kadınların anlatıdır. Ele aldığımız dönemde, özellikle ticaret sebebiyle pek çok memlekette daimi elçilikleri ve ticari bağlantıları olduğu düşünüldüğünde, dünyanın her yerinden gelen haberlerin Venedik'i bir bilgi ve iletişim merkezi haline getirmiş olması şaşırtıcı değildir. Venedik haberleri sadece toplamakla kalmamış, aynı zamanda yayılmasına aracılık ederek bilgi ve iletişim merkezi olarak konumunu güçlendirmiştir. Dönemin iki büyük gücü olan Habsburg ve Osmanlı imparatorlukları arasında yer alması sayesinde her iki imparatorluk hakkında bilgi sahibi olmakla kalmayıp, her ikisine de birbiri hakkında bilgi sağlayan en önemli kaynak olmuştur. Bu iki imparatorluğun birbirine hem düşman hem rakip olduğu bir dönemde Sanuto, Venedik'e gelen bütün bilgileri titizlikle kaydetmiştir. Bu nedenle, günlükleri bu dönemin dinamiklerini ve haberleşme ağlarını daha iyi anlamamızı sağlayacak önemli bir kaynak niteliğindedir. Bu tebliğ 1532 seferi açısından bu günlüklerin neler sunduğu üzerine küçük bir örnek çalışma olarak hazırlanmıştır.

Öncelikle seferin öncesindeki siyasi tabloyu kısaca hatırlamak yerinde olacaktır. 1526'da Macar kralı II. Lajos'un Mohaç'ta ölmesinin ardından Osmanlıların diğer fetihlerinin aksine kalıcı bir idari sistem kurmaya yeltenmemesiyle, Macar krallığı Janos Zapolya ile I. Ferdinand arasında keskin bir rekabete yol açmıştır. Janos Zapolya'nın

[2] Marino Sanuto hakkında kapsamlı bilgi için, bkz. Guglielmo Berchet, *Prefazione: I Diarii di Marino Sanuto* (Venezia: Visentini, 1902; tıpkıbasım Bologna: Forni Editore, 1969); Robert Finlay, "Politics and History in the Diary of Marino Sanuto", *Renaissance Quarterly* 33/4 (1980), 585-598; Gaetano Cozzi, "Marin Sanuto il Giovane: dalla cronaca alla storia", *Rivista Storia Italiana* 80/2 (1968), 297-314.

Habsburg karşıtı Macar baronlarının ve Osmanlı desteğini arkasına alması, 1529'da Osmanlı ordularının Buda'yı bir kez daha alarak Zapolya'ya teslim etmeleri ve onu kral yapmaları, bir Macar kralını destekler görünmekle birlikte aslında fetihten doğan tasarruf haklarından da feragat etmemeleri, I. Ferdinand'ın ise Macar tahtı üzerindeki hak iddiasını askeri yöntemlerle sürdürmesi gibi etkenler Osmanlıları Habsburglar ile doğrudan karşı karşıya getirmiştir. Bir yandan I. Ferdinand'ın kuvvetlerinin 1531'de Macar topraklarına yaptıkları saldırılar sefer kararında rol oynarken, işin bir de daha kavramsal ve ideolojik boyutu vardır.

1530 yılında Papa törenle V. Karl'a taç giydirmiştir. Resmen İmparator ilan edilmesinin ardından evrensel hükümdarlık mevzusunda V. Karl ile Sultan Süleyman arasındaki rekabetin iyice kızıştığını görürüz. Öyle ki, Desiderius Erasmus 11 Nisan 1531 tarihli bir mektubunda bu konuya değinerek şunları söyler:

Buradaki söylentilere bakılırsa-aslında söylenti de değil, herkesin bildiği bir şey-Türk bütün kuvvetiyle Almanya'yı işgal edecek. Asıl büyük armağan için savaşacak, ya kendisi ya da V. Karl bütün dünyanın hükümdarı olacak, zira dünya artık gökyüzünde iki güneşi birden kaldıramaz.^[3]

Osmanlılar açısından da durum farklı değildir. Osmanlı siyasetine en yakından vakıf olan çağdaş gözlemci Celalzade Mustafa, söz konusu tacın içerdiği anlamı etraflıca tarif eder. Celalzade'ye göre, "*küffâr-ı hâk-sâr-ı ateş-karâr ve dûdzih-medârın vilâyet-i İspanya kralı olan Karlo*" adetleri gereğince Hristiyan krallarının başı olmuş, "korona" diye adlandırılan tacı başına takmıştır. Daha da vahimi bu tacı takınca "sahib-kıranlık" iddiasına girmiştir. Üstelik Ferdinand da onun kardeşidir ve bu ikisi gece gündüz Müslümanlara karşı savaşmayı düşünürler.^[4]

Evrensel hükümdarlık kavramı her ne kadar iki tarafı da üstün göstermek yolunda bir çaba olsa da, aynı zamanda abartıldığı durumlarda

[3] Alıntı için, bkz. James D. Tracy, *Emperor Karl V, Impresario of War: Campaign Strategy, International Finance, and Domestic Politics* (New York: Cambridge University Press, 2002), 27, n.26.

[4] Celâlzâde Mustafa, *abakâtü'l-Memâlik ve Derecâtü'l-Mesâlik* (Geschichte Sultan Süleyman Kanunis von 1520 bis 1557), Haz.: Petra Kappert (Wiesbaden: Franz Steiner Verlag GmbH, 1981), 209b-210a.

zorbalığı da beraberinde getiren bir kavrama da dönüşebilmekteydi. Bundan yola çıkarak, iki taraf da birbirini zorbalıkla suçlamaya yönelebiliyor ve böylelikle diğerine meşru bir şekilde saldırma olanağı yaratılabiliyordu.^[5] 1532 yılında, Osmanlı sefer günlüğünün deyişiyle "İspanya kralı kasdine" yola çıkılmasını da,^[6] V. Karl'ın "Türk Zorbası"na [*Tiranno de Turchi*] karşı imparatorluğun her yerinden asker toplamasını^[7] da haklı kılan bu anlayıştı.

Regensburg'da Karl'ın yanında bulunan Venedik elçileri Nicolo Tiepolo ve Marc Antonio Contarini'nin 23 ve 25 Mart tarihli mektuplarından imparatorun Sultan Süleyman'a karşı bir sefere oldukça hevesli olduğu anlaşılıyor. "*Majestelerinin sefere oldukça sıcak baktığını*" ve "*Türke kahramanca direnme isteğinin*" gün geçtikçe arttığını belirten elçiler, imparatorun onu sınırda karşılamayı arzu ettiğini, içlerinden biri muzaffer olana dek de ayrılmasına izin vermek istemediğini söylüyorlar. Bu amaçla dört aylık ücret karşılığında yüz bin kişi çağıran imparatorun düşmanına üstün olduğunu göstermekle ve sadece din, devlet, şan ve kendi adına savaşmış olmanın itibarını kazanmakla kalmayacağını, aynı zamanda ruhunun ölümünden sonra Cennet krallığına girmeye hak kazanmış olacağını düşündüğünü ekliyorlar.^[8] Roma'dan gelen 16 Nisan tarihli mektup da, Süleyman'ın Macaristan'a şahsen gelmesi durumunda Karl'ın onun karşısına şahsen çıkmak istediğini tekrarlıyor.^[9]

İstanbul'da hem elçi hem de balyos vekili olarak bulunan Piero Zen'in Süleyman açısından aktardıkları da pek farklı görünmüyor. Zen, 26 Nisan tarihli mektubunda padişahın orduyla birlikte İstanbul'dan ayrılışını anlattıktan sonra, ordunun amacının Macar krallığını hürriyete kavuşturmak, Ferdinand'ın elindekileri aldıktan sonra geri dönmek olduğunu bildirir. Ancak Ferdinand'ın padişaha karşı

[5] Peter Burke, "Presenting and Re-presenting Karl V", *Karl V 1500-1558*, Haz.: Hugo Soly, (Antwerp: Mercatorfonds, 1999), 424.

[6] Feridun Bey, *Mecmua-yı Münşeat-ı Feridun Bey*, c.1 (İstanbul: Takvimhane-yi Âmire, 1265-1274 [1848-1858]), 577.

[7] Francesco Sansavino, "Oratione di Carlo Quinto Imperatore", *Delle Orationi Volgaremente Scritte da Molti Homini Illustri de Tempi Nostri, Parte seconda* (Venezia: Francesco Rampazetto, 1562), 8.

[8] Sanuto, *Diarii*, 56:17.

[9] Sanuto, *Diarii*, 56:90.

gelmesi durumunda Osmanlı ordusunun Almanya'nın içlerine gireceğinin söylendiğini de ekler.^[10] Piero Zen İstanbul'dan gönderdiği 6 Haziran tarihli mektubunda defterdar Mahmut Çelebi ile yaptığı bir sohbete yer verir. Mahmut ona, padişahın cesurca düşmanlarını bulmaya ve onlarla yüzleşmeye gittiğini anlatmıştır. Mahmut Çelebi'ye bakılırsa padişah bu kez kendinden ve gücünden çok emindir: "*Viyanada cephanem böyle değildi, Tatarları salmamıştım, bu kadar çok adamım yoktu*", demektedir. Elçilere "*atının ayağının değdiği, kılıcının gücüyle ve hakkıyla aldığı yerlerin kendisine bırakılması durumunda aman vereceğini*" söylemiştir. Fakat, böyle olmaması durumunda her şeyi yakıp yıkacaktır.^[11] Fransız elçisi Antoine Rincon'un Temmuz başında Belgrad'da padişah ile görüştüğten sonraki izlenimleri de Mahmut Çelebi'nin sözlerini doğrular niteliktedir: "*Padişah Avusturya'ya girse, imparatoru şahsen bulmak için girer. Bulamadığı takdirde elinden gelen en kötü şeyleri yapmak istiyor.*"^[12]

Regensburg ile İstanbul'un hemen hemen ortasında yer alan Udine'den gelen 16 Nisan tarihli mektup ise her iki hükümdarın da sefere şahsen çıkıp, savaşa bizzat katılmak istediğini bildirir.^[13] Bu da aslında ortalıkta dolaşan haberlerin, bir bakıma, iki güçlü hükümdarın kozlarını nihai olarak paylaşmaları yolunda genel bir beklentiye işaret ettiğini düşündürüyor.

Osmanlı ordusu yola çıktıktan sonra beklenen büyük karşılaşma konusundaki haber trafiğinin genişlediğini de görmek mümkün. Milano'da bulunan Venedik elçisi Zuan Baxadona, 14 Haziran tarihli mektubunda, imparatorun Fransa kralından "Türk'e karşı donanma ve 5.000 piyadeyi karşılayacak para istediğini, François'nın cevaben donanmasının ve süvarilerin kendi memleketini koruduklarını, parasının ise İspanya'da olduğunu, dolayısıyla hiçbir şey veremeyeceğini" söylediğini anlatır. Mektupta François'nın İtalya'da yardım gerekmesi

[10] Sanuto, *Diarii*, 56:90.

[11] Sanuto, *Diarii*, 56:562-563. Sanuto mektubu 16 Temmuz'da kaydetmiştir; bu sırada Osmanlı ordusu Ösek yakınlarındadır. Feridun Bey, *Münşeat*, 579.

[12] Sanuto, *Diarii*, 56:767-769.

[13] Sanuto, *Diarii*, 56:105-107. Sanuto mektubu 1 Haziran'da kaydetmiştir; bu da Osmanlı ordusu Sofya'ya vardığında sefer çıkış haberinin Venedik'e ancak ulaştığı anlamına gelir. Feridun Bey, *Münşeat*, 578.

durumunda, yani Osmanlılar İtalya'ya girdikleri takdirde, "*atalarından aşağı kalmayacağını*" belirtmiş olduğundan söz edilmesinin Fransa kralının İtalya üzerindeki hak iddiasını bir hatırlatma niteliğinde olduğunu düşünebiliriz.^[14] Baxadona'nın çok daha önce, 24 Nisan'da, yazdığı mektup ise padişahın imparatorun itibarını zedelemek için Fransa ile anlaştığı, bu çerçevede Osmanlı'nın Macaristan'a, Fransa'nın ise Milano'ya saldıracağı söylentilerini görüyoruz.^[15]

Milano'dan gelen haberlerde izlenen endişeleri Fransa'dan gelenlerde de görmek mümkündür. Fransa'da bulunan Venedik elçisi Zuan Antonio Venier, 4 Nisan tarihli mektubunda oralarda Osmanlılar ile ilgili haberlerin konuşulduğunu belirtir. François "Türk"ün İtalya'ya gelmesi durumunda büyük savaş çıkacağı" düşüncesindedir. Papa'nın ve diğerlerinin Bologna'da kurdukları ittifakın Osmanlılara ve kendisine karşı bir ittifak olduğuna inanmaktadır.^[16]

Bu dönemde Osmanlı-Fransız ilişkilerinin iyi olduğu bilinmektedir. Fransız elçisi Rincon 6 Temmuz'da Belgrad'da büyük bir törenle padişahın huzuruna kabul edilmiş ve izzet-i ikramla karşılanmıştır.^[17] Bu elçi kabulünün haberlerinin kısa sürede etrafa yayıldığını görüyoruz. Zara'dan gönderilen 8 Temmuz tarihli mektup padişahın Fransa kralı ile iyi ilişkiler içinde olduğunu bildirir.^[18] Mektubu gönderen kişi büyük olasılıkla elçinin geldiği yolundaki haberlere vakıftır. Ağustos ortalarına gelindiğinde ise Rincon'un kendi anlattıkları Sanuto'nun bilgisi dâhilindedir artık.^[19]

Sultan Süleyman'ın düşman topraklarını mahvetme arzusunu ve bu arzusunun nedenini yansıtan ilginç kayıtlardan biri de Roma'da bulunan Venedik elçisi Marc Antonio Venier'in 17 Ağustos tarihli mektubu. Sanuto'nun eline dört gün içinde geçen bu mektup sadece Süleyman'ın niyetine yönelik algıyı değil, haberin ne şekilde seyahat ettiğini

[14] Sanuto, *Diarii*, 56:452.

[15] Sanuto, *Diarii*, 56:154.

[16] Sanuto, *Diarii*, 56:154.

[17] Bu karşılamanın ayrıntıları hakkında, bkz. Feridun Bey, *Münşeât*, 579; Celalzade, *Tabakat*, 215a-218a; Sanuto, *Diarii*, 56:705-709.

[18] Sanuto, *Diarii*, 56:616.

[19] Sanuto, *Diarii*, 56:767-769.

ve kullanıldığını da gösterir. Venier'in Venedik'ten kendisine gönderilen mektuptan Fransız elçisi Rincon'un anlattıklarını öğrendiğini ve bu öğrendiklerini Papa'ya anlattığını görüyoruz. Buna göre, Papa'ya konu hakkında aktarılanları şöyle özetleyebiliriz: Fransız elçisi kral adına Ferdinand'ın elçilerinin salıverilmesi ve Osmanlı ordusunun geri dönmesi için yalvarmış. Padişah ise *"bunca yolu bunca kuvvet ile geldiğini, bu noktadan geri dönmenin şerefine sığmayacağını, düşmanının üzerine gideceğini, Avusturyalı Karlos'un onun dinine düşman olduğunu çünkü adamlarının onun dininin topraklarına saldırdıklarını, onun başının üstünde yeri olanları esir ettiklerini"* söylemiş. Venier mektubunda İngiltere'den gelen bir mektuptan da bahseder. Bu mektuptan İngiltere kralı VIII. Henry'nin de V. Karl'a destek vermeye hevesli olmadığı anlaşılıyor. Öyle ki, kralın imparatorun kendisinden yardım istemeyecek kadar zengin ve güçlü olduğunu, bu yüzden de kendisinin yardımına ihtiyacı olmadığını söylediği belirtiliyor.^[20]

Venier'in mektubu dikkatli okunduğunda aslında içerdiği haberlerin Süleyman'dan ziyade Karl ile alakalı olduğu rahatlıkla anlaşılabilir. Fransız elçisi muhtemelen kralının baş düşmanı için Osmanlılara ricacı olmamıştır. Durumu Papa'ya bu şekilde yansıtmamanın François'nın Hristiyanlık zararına çalışmadığını kanıtlamak ve Karl karşısında kendisini haklı göstermek niyeti taşıdığı düşünülebilir. Diğer birçok mektubun aksine, bu mektupta Süleyman bir zorba ve din düşmanı olarak yansımaz. Süleyman'a atfedilen sözler kendisine karşı bir saldırı gerçekleştirilmiş, haklı ve onurlu bir adamın sözleridir. Habsburg topraklarına yönelen Osmanlı saldırısını meşru kılar gibi görünen bu yaklaşım, aslında Karl'ın haksızlığını vurgular. İngiltere kralının yardım etmeyi reddetmesi de bu vurguyu güçlendiren bir unsurdur.

Mektubun haber trafiği açısından ortaya koydukları da aydınlatıcıdır. Padişah ile Rincon imparator hakkında konuşmuşlardır kuşkusuz. Rincon padişah ile konuştuklarını Venediklilere aktarmış, Venedikliler bu bilgileri Roma'daki elçiye göndermiş, elçi içinden seçtiği kadarını Papa'ya iletmiştir. Elçinin rolü burada bitmez. Eline gelen bilgiyi Roma'ya iletmesi gerektiği kadar, Roma'ya erişen bilgileri de toplayıp Venedik'e iletmesi gerekir. İngiltere'den gelen mektubun iletilişi de

[20] Sanuto, *Diarii*, 56: 798-800.

böyledir. Bu bilgi Venedik'e ulaştığında oradan da başkalarına tabiri caizse servis edileceği bellidir.

Contarini'nin Regensburg'dan gönderdiği bilgiler Osmanlı ordusunun hareketlerinin dikkatle izlendiğini gösterir. Elçinin 18 Temmuz tarihli mektubunda Sultan Süleyman'ın 8 Temmuz'da Ösek'e vardığı haberinin geldiği belirtilir. Görünüşe bakılırsa, bu haber zaten beklenti içinde olan Almanların padişahın niyetinden iyice emin olmalarını sağlamıştır. Öyle ki, Contarini'ye bakılırsa, meydanda padişahın Almanlarla savaşmak dışında bir isteği olmadığı, tek arzusunun onların nasıl savaştıklarını görmek olduğu konuşulmaktadır.^[21] Contarini 22 Temmuz tarihli mektubunda Viyana'dan gelen haberleri aktarır. Bu haberlere göre, padişah bütün ordusuyla birlikte Buda'ya varmıştır.^[22] Contarini bir gün sonra yazdığı mektupta ise, Buda'ya Osmanlı ordusunun 14 Temmuz'da, padişahın ise 18 Temmuz'da girmiş olduğu haberini iletir. Süleyman'ın Buda'dan Viyana'ya geçeceği söylenmektedir.^[23] Anlaşıldığı kadarıyla, haberler kulaktan kulağa yayılırken beklentilerin de etkisiyle biraz değişikliğe uğramıştır. Zira ordu da padişah da bu tarihlerde henüz Ösek'tedir. Osmanlı kaynaklarına göre, 8 Temmuz'da daha ancak padişahın otağı Belgrad'dan hareket etmiştir. Sultan Süleyman ise Ösek'e 18 Temmuz'da varmıştır. Öte yandan akıncılar çevrede faaliyet içindedirler. Sefer günlüğüne bakıldığında, 21 ve 22 Temmuz'da Egerszeg, Şikloş ve Kapolna gibi bazı kalelerin fethedildiği görülür.^[24] Söz konusu kalelerin Buda'ya mesafesi göz önüne alındığında, haberleri iletenlerin Ösek ile Buda'yı karıştırmasına veya padişahın Buda'da olduğunu sanmasına şaşkırmamak gerekir.

Yaz ayları ilerledikçe, Osmanlı ordusunun nihai hedefinin tam olarak kestirilememesinin endişeleri artırdığı, dahası ordunun ağır ilerleyişinin türlü rivayetlerle açıklanmaya çalışıldığı göze çarpar. Kimileri gecikmeyi Osmanlı ordusunun gösteriş olarak beraberinde dolaştırdığı on iki filin Tuna üzerinde köprüde kıpırdamadan kalmasına ve en sonunda dağlanmış demirlerle dürtüldükten sonra köprüünün geçilir hale gelmesine, kimileri sultanın çoktan dönüp kaçmış olmasına

[21] Sanuto, *Diarii*, 56: 656-657.

[22] Sanuto, *Diarii*, 56: 658.

[23] Sanuto, *Diarii*, 56: 667.

[24] Feridun Bey, *Münşeât*, 579.

bağlarken;^[25] Karl'ın hazinesini tüketmesine neden olmak için Süleyman'ın savaşı bilerek ağırdan aldığını düşünenler de vardır.^[26]

Bu sıralarda özellikle Viyana'daki beklentinin de giderek yoğunlaştığını görüyoruz. Viyana'da bulunan Zuan Vituri'nin 30 Temmuz'da karısına gönderdiği, Venedik'te hem Coleggio'da hem de Pregadi'de okunan mektup Viyana'daki atmosferi yansıtmaya açısından olduğu kadar karı-koca arasında şahsi bir mektup olması açısından da ilginçtir:

Senin de içini ferah tutmanı istiyorum, zira Türkler de neticede insan. Burası da Türklerin daha önce geldikleri sefere nispetle çok daha güçlendirilmiş durumda. Daha önce geldiklerinde köyleri almışlardı ve silahlarla geri püskürtülmemişlerdi, oysa şimdi onları vuracak silahlarımız var. Gerekli erzağımız da var. Kadınlar ve çocuklar ise şehirden gönderildi... Burada her şey yolunda, Türk gelecek olursa imparator ve Ferdinand söz verdikleri üzere büyük bir orduyla buraya gelecekler. Türk buraya gelmeyecek olursa imparator ve Ferdinand onu bulacaklar.^[27]

Sanuto'nun günlüklerinde seferin çeşitli safhaları, menziller, fethe-dilen ya da teslim olan kaleler, hatta seferin en zorlu kuşatmasına sahne olan Köseg'in alınması gibi konularla ilgili onlarca kayda rastlamak mümkün. Ancak burada hepsine etraflıca yer vermek mümkün olmayacağından, Süleyman ile Karl'ın karşılaşp karşılaşamadığına, son kozlarını oynayp içlerinden birinin evrensel hükümdarlığı kazanıp kazanamadığına bakalım. Marc Antonio Contarini'nin Regensburg'dan, yani imparatorun bulunduğu yerden, gönderdiği mektuplar danışmanlarının ve kumandanların Karl'ın bizzat savaşa gitmesine karşı çıktıklarını gösteriyor. Contarini'nin 11 Haziran tarihli mektubunda, imparatorun padişahı şahsen karşılamakta ısrarlı olmasına rağmen, Alman prenslerinin tedbirli davranmak gerektiğini ve Ferdinand'ın gitmesinin yeterli olacağını savundukları görülür. Onlara göre böylesine önemli iki kişinin aynı anda aynı yerde bulunması doğru değildir.^[28]

[25] Sanuto, *Diarii*, 56: 759-60. Venedik elçisi Marc Antonio Contarini'nin 7 Ağustos'ta Ratisbon'dan gönderdiği bu mektup, Sanuto tarafından 16 Ağustos'ta kaydedilmiştir.

[26] Sanuto, *Diarii*, 56: 765-66. Contarini'nin 8 Ağustos'ta gönderdiği bu mektup da Sanuto tarafından 16 Ağustos'ta kaydedilmiştir.

[27] Sanuto, *Diarii*, 56: 745-747.

[28] Sanuto, *Diarii*, 56: 430.

Karl'ın savaşa girişmesine İspanyollar da karşı çıkmaktadır.^[29] Tarihsel süreç imparatorun padişah ile karşılaşmadığını bize göstermiştir zaten.

Karl ile karşılaşmazsa, Ferdinand istenen toprakları kendiliğinden vermezse herşeyi yakıp yıkacağı söylenen Süleyman bu durumda ne yapmıştır? Osmanlı kaynakları gün gün fethedilen ya da âmânla teslim olan kaleleri sıralar; akınları ve yağmaları, yakılan şehirleri ve kiliseleri, kılıçtan geçirilen insanları anlatır.^[30] Görünüşe bakılırsa, Sultan Süleyman dediğini yapmıştır. Eylül ayına gelindiğinde, önemli haberler artık savaş bölgesine bitişik Venedik şehirlerinden gelir olmuştur. Bu haberler Venedik'e bir iki gün içinde ulaşmaktadır. Sanuto, Udine zabıtından gelen 17 Eylül tarihli mektubu 19 Eylül'de kaydedebilmiştir. Osmanlıların her yeri yakıp yıktığını, herkesin kaçıştığını anlatan zabıt, şunları yazmaktadır: "*Herkesin ağlayarak kaçıştığını görmek içler acısı bir şey. Zavallı kadınlar kucaklarında çocuklar, gözlerinde yaşlar, merhamet dilenerek kaçıyorlar. Bırakın görmeyi, düşünmek bile içinde acıma duygusu olan birini titretmeye yeter.*"^[31]

Friuli'den yazılan 23 Eylül tarihli mektupta dile getirilen iddiaya göre padişah imparatorun Viyana'ya doğru geldiğini duyunca geri çekilmiştir. Osmanlı ordusunun Köseg'den ayrıldıktan sonra padişahın Ptuj'a gittiği, akıncıların ise Lubyana'ya geçtiği bildirilir. Askerlerin bir kısmının Maribor'a saldırdığını anlatan mektupta Osmanlıların esir almadıkları, herkesin öldürüldüğü belirtilir.^[32] Udine'den gelen 26 Eylül tarihli mektup da bu bilgileri doğrular niteliktedir. Udine zabıtının Gorika'dan gelen birinden aldığı bilgiye göre akıncılar herkesi öldürmektedir. Gorika'dakiler sıranın kendilerine geleceğini düşünmektedirler.^[33] Zabıtın 2 Ekim'de gönderdiği mektupta ise Gorika'dan gelen haberlerin Osmanlıların pek çok köye ve kasabaya büyük zarar verdiklerini gösterdiği anlatılır. Padişah hakkında ise güvenilir bilgiye ulaşılamamıştır. Maribor'da ordugâh kurduğu, Bosna'ya doğru yola çıkmak üzere olduğu söylentiler arasındadır. Udine zabiti, iki gün

[29] Sanuto, *Diarii*, 56: 490.

[30] Bkz., örn. Feridun Bey, *Münşeât*, 579-583; Celalzade, *Tabakat*, 229a-236b.

[31] Sanuto, *Diarii*, 56: 967.

[32] Sanuto, *Diarii*, 56: 1004.

[33] Sanuto, *Diarii*, 56: 1009-1010.

sonraki mektubunda ise padişah'tan haber alındığını, Belgrad'a doğru yola çıkmış olduğunu belirtir.^[34] Sanuto, 7 Ekim'de günlüğüne imparatorun elçisinin Modon hakkındaki yeni haberleri öğrenmek için geldiğini yazar. Elçiye Venedik'e ulaşan mektuplar gösterilir. Bunun karşılığında da elçi, Trieste'den eline geçen mektuplardan bahseder. Bu mektuplara göre, Lubyana'ya gidenler evlerine geri dönmüşlerdir, zira padişah ordusuyla birlikte daha fazla akın yapmadan ve zarar vermeden Belgrad tarafına geri dönmüştür.^[35]

Bu mektuplar bir yandan verilen zararı ve yaratılan dehşeti aktarırken, bir yandan da Osmanlı ordusunun geri dönüşüne geçmesi yolundaki beklentiyi yansıtır. Mektuplarda tarif edilen yıkım ve vahşet bu tebliğın başında ele aldığımız, Sultan Süleyman'a hem Osmanlı hem Avrupa kaynakları tarafından atfedilen niyetin, başka bir deyişle seferin amacının, bahsedilenden pek de farklı olmadığını gösterir. Sefer günlüğü de bu tarihlerde Osmanlı ordusunun akınlarla ilerlediğini, bazı kalelerin fethedildiğini, bazılarının itaat ettiğini yazar. Padişah 12 Ekim'de Belgrad'a varır, 16 Ekim'de seraskerlik sancağının törenle İstanbul'a gönderilmesiyle sefer resmi olarak sona ermiş olur.^[36]

Çağdaş İtalyan devlet adamı, diplomat ve tarihçi Francesco Guicciardini'nin 1532 Seferi'ne dair değerlendirmesi belki de 1532 seferinde iki taraf açısından da durumun nispeten gerçekçi ilk tespitidir; bu nedenle anılmasında fayda olacaktır. Guicciardini, seferin sonuçlarının öncesinde doğurduğu söylentilerden ve korkudan bir hayli farklı olduğunu düşünür. Yazara göre, Süleyman hem ordusunun devasa büyüklüğü hem de mesafenin çok uzun olması nedeniyle Macaristan'a çok geç girebilmiştir. Guicciardini, padişahın doğrudan imparatora karşı hareket etmediğini, sadece bir savaş gösterisi yaparak İstanbul'a geri döndüğünü savunur. Buna karşılık imparator da karşı koymaya pek hevesli görünmemiş, Osmanlıların geldiğini duyduğunda karşılarına çıkmak için harekete geçmemiş, Osmanlı ordusunun geri döndüğünü öğrendiğinde ise bütün kuvvetiyle peşlerinden gidip Macaristan'ı kardeşi için almaya yeltenmemiştir bile.^[37] Böylelikle, 1532 seferi somut

[34] Sanuto, *Diarii*, 57: 29, 36.

[35] Sanuto, *Diarii*, 57: 36.

[36] Feridun Bey, *Münşeat*, 583.

[37] Francesco Guicciardini, *The History of Italy*, Sidney Alexander (çev), Princeton, New

kayıp ve kazanımlardan ziyade tarafların iç dinamikleri ve çeşitli safhalarının algısal boyutları ile irdelenmesi gereken bir hadise izlenimi bırakmaktadır.

Bu çalışmada, 1532 "Alaman Seferi" merceğe altına alınarak, Venedik vasıtasıyla Avrupa'ya yapılan sefer haberlerinin çıkış noktaları, kaynakları ve iletim biçimleri incelenmiştir. Venedikli devlet adamı Marino Sanuto'nun günlüklerinde aktardığı gözlem ve haberler iki temel Osmanlı kaynağı ile karşılaştırılarak ne derece örtüşüklerine bakılmıştır. Seferin öncesinde ve ilk safhalarında Venedik'in hükümdar saraylarındaki elçileri vasıtasıyla haber akışı ön plandayken, savaşın en şiddetli zarara neden olan son safhasında hem Venedik'e hem de akınların süregittiği bölgeye bir iki günlük mesafede bulunan şehirlerden haber akışının hız kazandığı görülmüştür. Seferin ilk safhalarında, başka bir deyişle Osmanlı ordusu önce Belgrad'a ardından da Ösek'e ulaşana dek, haberler daha çok niyetler ile ilgiliyken, Ösek geçişinin ardından imparatorluklar bazında kuvvetler, kuşatmalar, çatışmalar ile ilgili olduğu gözlenmektedir. Köseg kuşatmasının ardından akıncıların etrafı hızla yakıp yıkmaya başlamalarıyla birlikte daha yerel düzeyde şiddet ve korku haberleri öne çıkmaktadır. Bu anlamda, haber kaynaklarının da haber içeriklerinin de seferin safhasıyla birlikte değiştiği söylenebilir. Sefer sırasında mektuplarda baskın olarak ortaya çıkan korku ve dehşet hissiyatı, sefer sonrasında yerini daha rasyonel bir bakışa bırakır. Sultan Süleyman'ın daha önceki seferlerinin aksine pek büyük etkisi olmayan kalelerin alınması dışında somut bir kazanıma ya da kayba işaret etmeyen bu sefer, korkunun etkisinin de zamanla geçmesiyle birlikte en hafif deyişle sönük bir sefer olarak anılır hale gelir.

KAYNAKÇA

- Berchet, Guglielmo, *Prefazione: I Diarii di Marino Sanudo*, Venezia: Visentini, 1902 (tıpkıbasım Bologna: Forni Editore, 1969).
- Burke, Peter, "Presenting and Re-presenting Karl V." *Karl V 1500-1558*, Haz.: Hugo Soly, Antwerp: Mercatorfonds, 1999.
- Celâlzâde Mustafa, *Tabakâtü'l-Memâlik ve Derecâtü'l-Mesâlik* (Geschichte

Sultan Süleyman Kanunis von 1520 bis 1557), Haz.: Petra Kappert. Wiesbaden: Franz Steiner Verlag GmbH, 1981.

Cozzi, Gaetano, "Marin Sanudo il Giovane: dalla cronaca alla storia", *Rivista Storia Italiana* 80/2 (1968), 297-314.

Feridun Bey, *Mecmua-yı Münşeat-ı Feridun Bey*, c.1. İstanbul: Takvimhane-yi Âmire, 1265-1274 [1848-1858].

Finlay, Robert, "Politics and History in the Diary of Marino Sanuto", *Renaissance Quarterly* 33/4 (1980), 585-598.

Guicciardini, Francesco, *The History of Italy*, Sidney Alexander (çev), Princeton, New Jersey: Princeton University Press, 1984.

Sansavino, Francesco, "Oratione di Carlo Quinto Imperatore", *Delle Orationi Volgaramente Scritte da Molti Homini Illustri de Tempi Nostri, Parte seconda*, Venezia: Francesco Rampazetto, 1562.

Sanuto, Marino, *I Diarii di Marino Sanudo*, Venezia: Visentini, 1879-1902 (tpkibasım Bologna: Forni Editore, 1969).

Tracy, James D., *Emperor Karl V, Impresario of War: Campaign Strategy, International Finance, and Domestic Politics*, New York: Cambridge University Press, 2002.